

otrava, poranění hlavy, různá onemocnění mozku, nerovnováha hospodářství a solí v těle, určité hormonální problémy, poruchy funkce jater nebo ledvin a některé další. Psychóza se může vyskytnout i jako vedlejší účinek některých léků; za určitých okolností ji může vyvolat mnoho běžných léků, například proti Parkinsonově nemoci.

Každé propuknutí psychózy vyžaduje nejprve důkladné lékařské vyšetření, aby se vyloučily výše zmíněné příčiny, které potřebují zvláštní léčbu. Psychózu může vyvolat i bipolární afektivní porucha nebo těžká deprese.

Schizofrenie vede vždy k psychóze a je tak sama o sobě psychotickou nemocí, psychóza je však pouze jednou z forem projevů schizofrenie. Poté, co byla u Milтона Kaplana úspěšně vyléčena psychóza, i nadále trpěl symptomy stojícími v cestě normálnímu způsobu života. Když u něj schizofrenie propukla, studoval na vysoké škole, a na tuto duševní úroveň se už nikdy nevrátil.

Lékař Emil Kraepelin, jeden z nejznámějších badatelů v této oblasti a Freudův současník, dal schizofrenii kvůli jejímu destruktivnímu rázu jméno *dementia praecox* („předčasně zralá demence“). Tím ji odlišil od depresivních stavů a bipolárních záchvatů, po jejichž odeznění se nemocný většinou vrací ke svému předchozímu stavu.

Dnes jsou známy případy úplného vyléčení schizofrenie. Brilantní matematik John Forbes Nash zveřejnil ve svých devatenácti a jednadvaceti letech dva originální články, v nichž předložil základy teorie her používané dnes v ekonomice, sociologii i armádě. V roce 1994 za ni ve svých šedesáti šesti letech obdržel Nobelovu cenu. Nash trpěl jako mladý muž paranooidní schizofrenií a po třiceti letech se zcela uzdravil. Dojemné autobiografické vyprávění dívky, která onemocněla schizofrenií a uzdravila se, obsahuje i kniha Joanne Greenbergové *Neslibovala jsem ti procházku růžovým sadem*.

Schizofrenie je nemoc, která propuká nárazovitě. Začátek může být váhavý a stěží postřehnutelný. Člověk často až po objevení první psychózy pochopí, že chování nemocného bylo už týdny nebo měsíce předtím pod vlivem schizofrenie. Jaké chování se tím myslí? Většinou jsou prvními příznaky nezáměr o sociální kontakty a přání stáhnout se do ústraní. K tomu

se připojí nedbalost v osobní hygieně, podivné chování, nepochopitelné názory a výbuchy zlosti. V této fázi se znepokojená rodina často domnívá, že nemocný přechodně prochází těžkým životním obdobím. U lidí, u nichž se rozvíjí schizofrenie, však zhoršení přetrvává a posléze dochází k psychotickému záchvatu s bludnými myšlenkami, halucinacemi, dezorganizovanou řečí a stihomamem, jako tomu bylo u Milтона, jehož svět se naplnil agenty FBI a Mossadu. První záchvat je často vyvolán těžkou krizí nebo hlubokou změnou v životě mladého člověka. Až do poloviny padesátých let minulého století neexistovala pro schizofrenii žádná léčba a nemocní trávili dlouhá léta v psychiatrických léčebnách. Zásadní obrat přinesl jeden nový lék, který víc než polovinu pacientů osvobodil z psychiatrických oddělení a ústavů. Prvním účinným prostředkem proti halucinacím, bludným myšlenkám a poruchám myšlení u schizofreniků byl *Chlorpromazin*. Ačkoli nemohl nemoc zcela vyléčit a ve spojení s dalšími léky vyvolával mnoho vedlejších účinků, změnil osud schizofreniků a většinu z nich umožnil život mimo zdi uzavřených institucí.

V prvních letech po svém zavedení byl *Chlorpromazin* považován za téměř záračný prostředek, postupně však vycházely najevo jeho těžké a částečně nevratné vedlejší účinky. Jak jsme viděli v Miltonově případě, takové laterální účinky narušují schopnost pacienta mít a vyjadřovat pocity, takže pacientova osobnost, přinejmenším z pohledu jeho blízkých, se zpláštuje.

Tak tomu bylo až do konce osmdesátých let, kdy přišel na trh *Clozapin*, jímž jsme léčili Milтона. *Clozapin* byl prvním lékem ze skupiny atypických antipsychotik. Ani ta sice nemoc neléčí, ale pro její větší účinnost oproti starším produktům se jim dnes dává přednost. Mají méně vedlejších účinků, a pokud se vyskytnou, pak v oslabené formě. Tyto prostředky jsou přirozeně dražší a podléhají zvláštnímu schválení zdravotních pojišťoven. Nejdůležitější je však to, že nemocným i jejich rodinám vrací naději. Kdo ví, zda nebudou v blízké budoucnosti vyvinuty ještě účinnější léky, které by nemoc dokonce dokázaly vyléčit.

Možná víc než všichni ostatní duševně nemocní by mohli schizofrenici doufat v uskutečnění verše žalmu: „Věčný bude tě střežit před veškerým zlem a ochrání tvou duši.“